

Viktor Saksida (1922–2021)

V marcu 2021, tik pred 99. rojstnim dnevom, je svojo dolgo in vsestransko bogato življenje sklenil ljubiteljski arheolog Viktor Saksida, doma iz Sežane, rojen v Svetem. Po upokojitvi pa vse do visoke starosti je veliko časa ljubiteljsko posvetil raziskovanju Krasa, na katerega je bil močno navezan in nanj tudi zelo ponosen. Dejaven je bil na mnogo področjih, tako ali drugače povezanih s Krasom, med katerimi ga je, kot jamarja, še posebej zanimala jamska arheologija in vse, kar je z njo povezano. Njegovo ljubiteljsko ukvarjanje z arheologijo se je začelo s pomočjo pri izkopavanjih Franceta Lebna - Acija v jami Trhlovci pri Divači. Tam se je prvič v živo seznanil z najdbami keramičnega posodja, kamnitih in koščenih orodij ter živalskih ostankov. Vse je potem še več desetletij uspešno iskal po kraških jamah in tako obogatil nabor arheoloških najdišč v Obalno-kraški regiji. Pri tem je zgledno sodeloval s strokovnjaki Inštituta za arheologijo ZRC SAZU v Ljubljani.

Že med izkopavanji v jami Trhlovci je F. Lebna nagovoril k poskusnemu izkopu v bližnji jami Mali Triglavci. Odkrito je bilo novo zelo bogato najdišče iz obdobja srednje in mlajše kamene dobe. Od tedaj je Viktor odkrival nova arheološka najdišča kot po tekočem traku. Moje dolgoletno sodelovanje z njim mu je bilo gotovo v spodbudo in večkrat mi je omenil, da sem ga veliko naučil zlasti o živalskih ostankih, ki so jih polna vsa arheološka jamska najdišča. Pri sežanskem društvu za raziskovanje jam je ustanovil in vodil arheološko sekcijo in se trudil za arheologijo navdušiti čim več jamarjev. To mu je uspelo zlasti pri Ludviku Husuju, ki je zaslužen za prvo odkritje fosilnih ostankov rosomaha iz obdobja pleistocena na slovenskem delu Krasa v Ludvikovi jami.

Viktorju se imamo zahvaliti za odkritja številnih arheoloških jamskih najdišč z obetavnimi najdbami, ki še vedno čakajo na sistematična izkopavanja. Naj omenim samo najpomembnejša. Jama Bestažovca je časovna kapsula z najstarejšimi neolitskimi najdbami

in človeškimi skeletnimi ostanki, pokopanimi pod ogromnim podorom, ki je zasul nekdanji jamski vhod in bivalni prostor neolitskega človeka. Kasneje so jamarji v njej odkrili še prve prazgodovinske stenske slikarije v Sloveniji. Samo poskusno raziskana jama Podmol skriva najdbe od neolitika preko bronaste in rimske dobe do srednjega veka. Vse v izjemno debelem paketu sedimentov, ki so se odložili v drugi polovici holocena. Podobno je v Acijevem spodmolu, le da je tu debelina sedimentov manjša in najdbe skromnejše. Eno zadnjih Viktorjevih odkritij je bogato najdišče iz srednje kamene dobe: Viktorjev spodmol, ki smo ga poimenovali po njem in objavili v knjigi. Upamo, da smo se mu poklicni arheologi tako simbolno oddolžili za vsa njegova iskrena prizadevanja na področju arheologije. Ne nazadnje je bil za to deležen tudi priznanja Slovenskega arheološkega društva tako, da je postal njegov častni član.

To je bilo samo nekaj utrinkov iz mojega dolgoletnega sodelovanja z Viktorjem, ki se je kljub veliki razliki v starosti razvilo v pravo prijateljstvo. Z leti je Viktor obnemogel, sam pa sem se predčasno upokojil in prenehal s terensko dejavnostjo. Čeprav ni bilo več razloga za potikanje po kraški gmajni, v kateri se je Viktor pri iskanju jam vedno neverjetno dobro znašel, sem ga obiskal vsaj enkrat na leto. Pogovor je vsakokrat nanesel na jame in arheologijo. Želja po odkrivanju novih najdišč je v njem tlela do zadnjega. Posebno ga je mučila jama Predsenico, ki nam jo iz banalnih razlogov ni uspelo poskusno raziskati. Ko sem jo po dolgih letih hotel pokazati sinu, sva jo našla šele v drugem poskusu. Če bi bil z nama Viktor, bi jo našli takoj. Dobro si je zapomnil, kako se pride do katerekoli jame, za katero je izvedel od domačinov in ki jo največkrat sam našel po vztrajnem iskanju.

Viktor je bil v vseh pogledih izreden človek, ki ga bomo pogrešali tudi kot ljubiteljskega arheologa.

Ivan TURK